

ԿՈՆԴԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԻ ԵՐԵՔ ԱՆԱՐԺԱՆ ՀՈԳԵԿՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԿԱՐԳԱԼՈՒԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

**ԴԵՌԴ ԾԱՌԱՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ԳՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ
ՏԵԱՌՆ ԵՒ ԿԱՄՕՔԷ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ
ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵՇԱՐ ԱԹՈՌՈՑ
ԱՅՐԱՐԱՏՅԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՍՐԲՈՑ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷԶՄԻԱՄՆԻ**

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԺՈՒԹԵԱՆ Տ.
ԳԵՌԳԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ ԵՒ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀՕՏԻՆ
ՄԵՐՈՒՄ, ՀԱՐԱԶԱՏԱՅ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՑ ՍՐԲՈՑ ԷԶՄԻԱՄՆԻ, ՈՂՋՈՅՆ
ՀԱՅՐԱԿԱՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ

Կոստանդնուպոլսի ըմբոստ հոգևորականների խռովարար ընթացքը Հայոց
եկեղեցու նվիրապետական կարգերի դեմ, և դորա հետևանքով ստեղծված պո-
սահայ համայնքի հուզումնալից վիճակը ծանր տպավորություն է բողել Մեզ
վերա և, ամիսներե ի վեր, Մեր մտահոգության առարկան է եղել և է ցայսօր:

Պատրիարքական Տեղապանի զեկուցագրերը, մամուլի փաստական հա-
ղորդագրությունները, այլև ըմբոստների հետին թվով կազմած և իրենց գոր-
ծելու կերպին հակասող գրությունները Մեզ բերել էին այն համոզման, որ
Պատրիարքական Տեղապանի կողմից հինգ հոգևորականների նկատմամբ ար-
ձակած կախակայման վճիռը իրավացի է, ուստի և Ս. Էջմիածնի Գերագույն
Հոգևոր Խորհուրդը, Մեր հանությամբ, հաստատեց այն ցնոր տնօրինություն:

Պոլսի Պատրիարքական Տեղապանի կողմից կախակայված հոգևորական-
ները հետևյալներն են՝ Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախքիարյան, Զարմայր
Մ. Վարդապետ Կեզյուրյան, Թովմա Ավագ Քահանա Շիկաներ, Աբրահամ Ա-
վագ Քահանա Էպեյան և Սերովբե Ավագ Քահանա Պուրմայան:

Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի որոշումը, որ հաղորդվեցավ
Ամենապատիվ Տեղապանին և հրատարակվեցավ մամուլում՝ հետևյալն է.

«Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը, նկատի առնելով, որ կա-

խակայալ հինգ հոգևորականներ, ելնելով օրինականության սահմաններից, անսաստել են Պետությունից հանաչված եկեղեցական կանոնագրին, արհամարհել են Հոգևոր Բարձրագույն Իշխանությունից հանաչված Պատրիարքական Իշխանությունը, մեղանշել են եկեղեցական կարգապահության դեմ, և, առանց բույլավորություն ստանալու Հոգևոր Բարձր Իշխանությունից և Վեհափառ Հայրապետից, խորհել են տապալել գոյություն ունեցող օրինական Հոգևոր Իշխանությունը և հոր Հոգևոր Իշխանություն ստեղծել, որով պառակտել են պոլսահայ համայնքը և եկեղեցական Իշխանությունը, Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը, Վեհափառ Հայրապետի հանությամբ, հաստատում է Պատրիարքական Տեղապահի կախակայման կարգադրությունը ցնոր տնօրինություն և լուծված համարում ապօրինի ընտրված հորաստեղծ Իշխանությունը»:

Մենք սույն պատժով հպատակ ունեինք կախակայալների մեջ հառաջ բերել գղջման զգացմունք, հետ կասեցնել հոցա իրենց բռնած վտանգավոր ու չար հանապարհից և խաղաղացնել պոլսահայ համայնքը: Սակայն կախակայալները ո՛չ միայն չենքարկվեցին Մեր հայրապետական կարգադրության, շանսացին գուսպ մեհալու Մեր հեռագրական հորդորին, չհարգեցին մեր ժողովրդի արժանապատվությունը և մեր եկեղեցու սրբությունը, այլև շարունակեցին կատարել իրենց հոգևոր պաշտոնները և նորանոր խժողություններով ավելի վարկաբեկեցին իրենց Հոգևոր Իշխանության և մեր հավատացյալ համայնքը՝ օտարների մոտ:

Նկատի առնելով, որ բարոյական ազդեցության միջոցներով այլևս հնարավոր չէր վերջ դնել պոլսահայ հուզումնալից վիճակին, որովհետև ըմբոստացումը հետևանք չէր եկեղեցին բարեկարգելու անկեղծ ցանկության, ինչպես փորձում են արդարանալ կախակայալները Մեզ ուղարկած իրենց խմբական ու անհատական գրություններով, այլ կանխամտածված և նախապատրաստված դիտավորության, ապօրինի միջոցներով տապալելու Պատրիարքական Տեղապահին, Պոլսի Հայոց Հոգևոր Իշխանությունը ձեռք ձգելու փառամուլ և հիվանդագին տենչանքով, իսկ այդ չհաջողվելու դեպքում, փորձել պառակտել Հայոց Առաքելական Ս. Եկեղեցին: Ուստի և Մենք որոշեցինք հարցը բազմակողմանի քննության ենթարկել, և որովհետև հնարավորություն չունեինք Ս. Էջմիածնից քննիչ հանձնաժողով ուղարկել, ուստի և հանձնարարեցինք այն կատարելու Մեծի Տանն Կիլիկիո Շնորհազարդ Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին, որի ուղղամտության մասին ոչ ոք կարող է կասկածել:

Այժմ, երբ քննությունը վերջացել է և Պոլսահայ համայնքի պառակտման պատճառները պարզված են, Մենք, որպես Հայ միասնական եկեղեցու պետ, հիմք ունենալով Մեծի Տանն Կիլիկիո Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի նախագահությամբ կատարված քննության արդարադատ եզրակացությունները, այլև նկատի առնելով Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի զեկուցագիրն ու տեսակետները, ինչպես նաև կախակայալ հոգևորականների խմբական ու անհատական գրությունները, խղճի մոտ ուսումնասիրելով Մեզ ներկայացված վերոհիշյալ բոլոր փաստաթղթերը, հավաստիացանք, որ՝

1. Կախակայալները, Տեղապահ Սրբազանին վարկաբեկելու դիտավորությամբ, ջրջիկ խռովարար խմբակների միջոցով, բառրոնի և շուկայի են վերածել մեր նվիրական սրբավայրերը, գրեթե ամեն կյուրակե ցույցեր կազմակերպելով եկեղեցիներում, խանգարելով եկեղեցական սրբազան խորհուրդներ:

րը, արարողություններն ու ծեսերը, մոռանալով ձեռնադրության ժամանակ իրենց տված երդումը՝ Հայ եկեղեցու սրբազան խորհուրդները, ծեսերն ու արարողությունները երկյուղածությամբ ու սրբությամբ կատարելու մասին:

2. Կախակալները փորձեր են արել դադարեցնել տալ Պատրիարքական Տեղապահի անվան հիշատակությունը եկեղեցիներում, Հոգեգալստյան տոներին: Ս. Երրորդության եկեղեցում, երբ պատարագել է Տեղապահ Սրբազանը, շրջիկ խոովարարները ցույց են կազմակերպել և, անվայել բղավոցներով, խանգարել Ս. Պատարագը, տեղիք տալով մեր ժողովրդի հեղինակությունը արատավորող վեճի և կոպի:

3. Հակառակ Հայ եկեղեցու կանոնական սահմանումներին, որոնց հիման վերա է կազմված է Ազգային Սահմանադրությունը, վավերացված 1862 թվին թյուրքական Պետության կողմից և նվիրագործված դաշնագրերով, կախակալները փորձել են խախտել Հայ ժողովրդի և Հայ եկեղեցու պատմական իրավունքները. նոյա դիմել են Ամենապատիվ Տեղապահին, պահանջելով հրավիրել եկեղեցական համագումար: Պատրիարքական Տեղապահը, ծանոթանալով եկեղեցական համագումարի օրակարգին, մերժել է նոցա պահանջը, հայտարարելով, որ նոցա առաջադրած հարցերը հակասում են Ազգային Սահմանադրությանը: Խռովարարները, փոխանակ հնազանդելու Պատրիարքական համաներ, մարտի 16-ին, «Բել էո» պանդոկում, ապօրինաբար, հրավիրել են իրենց համակիր եկեղեցականների ժողով և Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախիարյանին բնարել «Պատրիարքական Տեղապահ»:

4. Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախիարյանը, Պատրիարքական Տեղապահի հանգամանքով, ռոնակոխ անելով Հայ եկեղեցու Պետի միասնական իրավունքը, հանդես է եկել մամուլում մի հայտարարությամբ, որ իր Գեորգ Արքեպիսկոպոս Արսլանյանը ազատված է տեղապահական պաշտոնից:

5. Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախիարյանը, Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքարանի առաջ տնտեսական դժվարություններն ստեղծելու նպատակով, դիմել է Բաղադի բոլոր դրամատներին և Հ. Բ. Բ. Միության ու պահանջել արգելի տակ դնել փոխանցվելիք ազգապատկան գումարները:

6. Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախիարյանի նախագահությամբ ապօրինի բնարված Կրոնական ժողովը նիստեր է գումարել և ըմբոստների հոսանք գորացնելու և պոլսահայ համայնքը պառակտելու նպատակով, փորձել է մոլորության մեջ ձգել չկողմնորոշված բաղական մարմիններին:

7. Եվ, վերջապես, կախակալ խմբի անդամներից ոման, ռոնակոխ անելով հայ հոգևորականի արժանապատվությունը, դիմել են բացահայտ մատնության: Այսպես, Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախիարյանը թյուրքական «Նեհի Սապան» թերթում հայտարարել է հետևյալը. «Մենք ապօրինի չենք շարժիր, մեր բրած ամեն բանեն Կառավարությունը օրը-օրին լուր ունի: Մենք Կառավարության տեղեկությամբ կշարժինք: Անհիմն է այն պնդումը թե Երևանեն պատիժ տրված է մեզի, երե նույնիսկ տրվի չենք անսար: Սուս է այն պնդումը թե մենք ալ դիմում բրած ենք Երևան և պատասխան չենք ստացած: Երևանի դիմել կնշանակե առ ոչինչ նկատել թյուրք Կառավարությունը: Մենք այդպիսի վատություն չենք բներ: Անոն կշահագործեն եկեղեցական կապը»:

Հայ եկեղեցականի կողմից իր Հոգևոր Խիշանությունը, Մայր Աթոռը հրապարակով զրպարտելու և մատնելու այս անարգ փառոր նախընթաց շունի Հայ եկեղեցու տարեգրության մեջ: Թյուրք հանրային կարծիքին հանդիմանա-

լու նպատակով, Մայր Աթոռի հասցեին ուղղված այս անլուր ամբաստանաճերարդարացի գայրույթ է առաջացրել ո՛չ միայն պոլսահայ համայնաճերարում, այլ ողջ հայության մեջ:

Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախրարյանը, հայ համեստ և ուղղամիտ հոգեվորականի նկարագրին հակառակ, իր հիվանդոտ փառասիրությանը հագուրդ տալու տենչով, դիմել է բացահայտ փառափախան նենգաճետության. նա փորձել է օգտագործել Պետութունաճերի մեջ գոյություն ունեցող փառափախան սքրվաճությունը և գրախրտել Մայր Աթոռը, որ առաջնորդվելով փրկչական պատվիրանով՝ «Տուր գկայսերն՝ կայսեր եւ գԱստուծոյն՝ Աստուծոյ», Սփյուռքի Թեմական Հգեւոր Իշխանությանց ուղարկաճ իր բոլոր կոնդակներում անխտիր հրահանգում է հետու կանգնել փառափախանությունից և հարգել տեղական իշխանությունը:

Նկատի ունենալով, որ Կոստանդնուպոլսի կախակայալ հոգևորականների վերահիշյալ տասնամայա ընթացքի և գործունեության համառոտ նկարագիրը ոչ միայն ապացույց է նոցա եկեղեցական-կազմալուծչական և անշատողական աշխատանքների, պոլսահայ համայնաճի և հոգևորականության մեջ հառաջ բերելու պատակառողական ջանքերի, եկեղեցական կարգապահության և եկեղեցական իշխանության դեմ ըմբոստացումների փառալերման, Հայ եկեղեցու կանոնական իրավունքի և պատմությամբ նվիրագործվաճ ու սքրագործվաճ ալանդությունների ոտնահարման, եկեղեցական և ազգային դարալուր պատմական իրավունքների դավադիր վաճառման և ծայրահեղ, միե՛նչ դավաճանության հասաճ, գրախրտիչ մատնության, այլ և չարաչար մեղանչումն է Փրկչի Ավետարանի գայրակղեցներու վարդապետության դեմ, որ ինքը Փրկիչը որոշում է որպես աններելի հանցանք, ասելով. «Եթէ ակն բո աշ գայրակղեցուցանէ գգեգ, խլեա գեա եւ ընկեա ի գէն. գի լաւ է գեգ, եթէ մի յանդամոց բոց կորիցէ, եւ մի՛ աճմենայն մարմինդ բո անկանիցի ի գենեն...» (Մատթ. Ե, 29—30):

Ոստի և, աստվաճային պատվիրանի և Մեր խղնի դեմ չմեղանչելու և Հայ եկեղեցին ու հայ համայնաճերը գայրակղության հշավակ շղարճելու նպատակով, Մենք, որպես Հայ եկեղեցու Պետ և պահապան նորա դավաճան, բարոյական և ծիսական սքրությունների, Մեր հայրապետական սույն կոնդակով հայտարարում ենք Մայր Հայրենիքի և Սփյուռքի բովանդակ Հայության, որ կարգալույծ ենք անում խոտվարարների պարագլուխ հանդիսացող հետեյալ երեք կախակայալների՝ Հմայակ Մ. Վարդապետ Պախրարյանին, Թովմա Ավագ Քահանա Շիկաներին, և Սահակ Մ. Վարդապետ Փափազյանին, դասելով նոցա աշխարհականների շարքը և գրկելով Հայ եկեղեցուն անդամակցելու իրավունքից: Իսկ Զարմայր Մ. Վարդապետ Կեղյուրյանին, Աքահամ Ավագ Քահանա Էպեյանին և Սերովբե Ավագ Քահանա Պուրմայանին, որպես գայրակղվաճներ և հետևորդներ, բողնում ենք կախակայաման մեջ, պատիժը երկարացնելով մի տարի ևս այն հույսով, որ նոքա ի սրտե կզղջան իրենց գործաճ հանցանքները և հոգով վերաճնվաճ, կարճանաճան ներման:

Մենք լիովին հավատացաճ ենք, որ Մեր սիրեցյալ պոլսահայ համայնքը

և Մեր հոգևորականությունը, որոնք իրենց շրջանայեցությամբ, եկեղեցասիրությամբ, նախնյաց ավանդությունները անխախտ պահելու բժախնդրությամբ և Հայ ժողովրդի Սրբություն-Սրբոցի՝ Մայր Աթոռի հանդեպ իրենց տածած սիրով և հարգանքով օրհնակելի են եղել բոլոր ժամանակներում, լիովին կգիտակցեն ներկա պատասխանատու շրջանում խոռվարարների հանցավոր դիտավորությունը և իբրև մի մարդ կհամախմբվեն իրենց Պատրիարքարանի շուրջը, բարձր պահելով մեր ազնիվ ժողովրդի բարոյական բարձր արժանիքները և Հայ եկեղեցու կենսատու միասնականությունը:

Շնորհք եւ ողորմութիւն Տեառն-մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցի ընդ ձեզ ընդ ամենեւեմանդ, ամէն:

ԳԻՆՐԳ ԶԵ
ԾԱՅՐԱԳՈՒԹՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուա կոնդակս ի 25-ն մայիսի 1950
Փրկչական ամի եւ ի Տումարիս ՌՅՂԹ,
ի վեցերորդ ամի Հայրապետության Մերոյ,
ի Ս. ԷԶՄԻԱՍԻՆ